

BURTNIEKU EZERA BIOCENTRS AR BUFERZONU

1. Ainavas struktūras raksturojums

Burtnieku ezers ir ceturtais lielākais ezers Latvijā un pats lielākais ZVBR. Tā spoguļvirsmā ir 4006 ha. Ezera vidējais dziļums ir 2,2 m, bet lielākais dziļums – 3,3 m. Pēc Salacas regulēšanas 1929. gadā ezera līmenis pazemināts par metru. Ezers ir pieskaitāms pie sekļajiem brūnūdens ezeriem ar augstu ūdens cietību. Ezera krasta joslā izplatīti niedrāji. Seklākajās vietās (sēkļos) sastopami niedrāju masīvi. Lielāko teritorijas daļu aizņem atklāta ūdens virsma.

Ezera krasti zemi un purvaini. Tajos kādreiz izplatītas bija pavasarī applūstošas pļavas, bet tagad lielākā teritorijas daļā sastopami krūmāji vai purvainu meža puduri. Dienvidu daļa ir augstāka un te redzami Burtnieka smilšakmens atsegumi.

2. Ainavas raksturojums un attīstība

2.2. Ainavas bioloģiskās daudzveidības raksturojums

Ezerā ir konstatētas 17 zivju sugas: līdaka (*Esox lucius*), plaudis (*Abramis brama*), plicis (*Blicca bjoerkna*), rauda (*Rutilus rutilus*), rudulis (*Scardinius erythrophthalmus*), līnis (*Tinca tinca*), karūsa (*Carassius carassius*), sudrabkarūsa (*Carassius gibelio*), ālants (*Leuciscus idus*), sapals (*Leuciscus cephalus*), vīķe (*Alburnus alburnus*), ausleja (*Leucaspis delineatus*), zandarts (*Sander lucioperca*), asaris (*Perca fluviatilis*), ķīsis (*Gymnocephalus cernua*), vēdzele (*Lota lota*) un akmeņgrauzis (*Cobitis taenia*). Pēc zivju sugu skaita Burtnieku ezers atbilst augstas kvalitātes klasei.

Ezera akvatorijā sastopamas šādas indikatorsugas: zandarts un plaudis. Ezerā ir otra lielākā zandartu populācija Latvijā.

Ezers ir nozīmīga atpūtas vieta migrējošām zosīm.

Bioloģiski augsta vērtība ir ezera palieņu pļavām. Burtnieku ezera dienvidu un austrumu piekrastes un tajā ietekošo upju (Briedes un Ēķinupes) palieņu pļavas ir nozīmīga griezes ligzdošanas teritorija, kā arī potenciāls ķikutu biotops, kam zināms vairāku riestu komplekss citur ap Burtnieka ezeru. Pļavas ir saglabājušas mazpārveidotas ainavas un biotopu elementus, un regulāri applūst. Nozīmīgas platības aizņem aizsargājami biotopi: mēreni mitras pļavas, eitrofas augsto lakstaugu audzes un upju palieņu pļavas.

2.3. Ainavas estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavas estētiskais novērtējums:

Ezers ir vizuāli pievilcīgs, kas būtiski paaugstina arī apkārtnes ainavu estētisko vērtību. Sevišķi augsta vērtība ir skatu perspektīvām, kas paveras uz ezeru no tā dienvidu un rietumu daļas krastiem.

Ainavas kultūrvēsturiskais novērtējums:

Daudz kultūrvēsturisko objektu ir koncentrējušies Burtnieku ezera apkārtnē un tieši ezers noteicis daudzu objektu izvietojumu ezera tuvākajā apkārtnē.

2.4. Ainavas sociālekonomiskā nozīme

Burtnieku ezeram ir liela sociālekonomiska nozīme, jo tas piesaista ne tikai tūristus un atpūtniekus, bet ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem, kas nosaka iedzīvotāju dzīves vietas izvēli.

Burtnieku ezerā ir atļauta rūpnieciskā zivju nozveja. Kopējā nozveja Burtnieku ezerā pieaugusi no 14.3 tonnām 1999. gadā līdz gandrīz 16 tonnām 2004. gadā. Dati liecina par to, ka Burtnieku ezerā dominē līdaku nozveja.

Burtnieku ezers ir populāra vieta makšķerēšanai un rekreācijai, turklāt ezera apmeklētāju skaitam ir tendence pieaugt ik gadu. Ezerā notiek licencētā zivju makšķerēšana. 2004. gadā tika izsniegtas 6462 licences. Burtnieku ezers tiek atzīmēts kā viena no perspektīvākajām tūrisma, tajā skaitā ekotūrisma attīstības teritorijām ZVBR. Burtnieku ezera pļavas ietilpst NATURA 2000 teritoriju sarakstā. Turklāt Burtnieku pagastā atrodas divi dabas pieminekļi – Bēršu drumlini un Burtnieku smilšakmens atsegumi, divi valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļi – Burtnieku viduslaiku pils un Plivu senkapi, kā arī Ziemeļeiropai unikāls Zvejnieku akmens laikmeta kapulauks un apmetne. Pagastā atrodas arī vairāki arhitektūras pieminekļi, t.sk. Burtnieku pilsdrupas, Burtnieku luterāņu baznīca, mācītājmuiža un Burtnieku muižas apbūve. Burtnieku pagastā atrodas arī Latvijā vecākā zirgaudzētava un 3 viesu mājas. Ir uzsākts darbs pie jaunu tūrisma objektu izveides (piemēram, Akmens laikmeta piedzīvojumu centrs).

2.5. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Pēc fitoplanktona rādītājiem VŪO “Burtnieku ezers” ekoloģiskās kvalitātes vērtējums ir vidēja ekoloģiskā kvalitāte. Ezers eitrofikācijas rezultātā pamazām aizaug. Laika periodā no 2000. gada par aizaugumu ar makrofītiem Burtnieku ezerā datu nav. 1992. gadā ezera aizaugums ar makrofītiem bija 25%, pašlaik tas tiek vērtēts no 35 līdz 40%.

Ezera ekosistēmas kvalitātes pasliktināšanās ietekmē Salacas upi.

Eitrofikācijas procesu attīstību ietekmē biogēnu iepludināšana no ezera pamatbaseina (lauksaimniecība, rekreācija, ražošanas kompleksi) un caur sateces baseina upēm.

2.6. Ainavu vai ainavu elementu pašreizējais aizsardzības režīms un tā ietekme uz ainavu izmantošanu un apsaimniekošanu

Ezers atrodas ZBR ainavu aizsardzības zonā. Blakus teritorijai, tiešā veidā saistītas ar to (palu laikā appludina tās), atrodas trīs īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – dabas liegumi “Vidusburtnieks”, “Burtnieku ezera pļavas” un dabas piemineklis “Burtnieka smilšakmens atsegumi”. Aptuveni 60 % no ezera krasta joslas atrodas minētajās aizsargājamajās teritorijās.

Pašreizējais aizsardzības režīms nodrošina vēlāmās ainavu struktūras saglabāšanu.

2.7. Vēlamā ainavu struktūra un tās elementu attīstība

Burtnieku ezerā vēlams samazināt eutrofikācijas procesu un nepieļaut aizauguma paplašināšanos. Ezerā kopējais virsūdens aizaugumam nevajadzētu pārsniegt 20%. Ezera krastos saglabājamas dabiskās pļavas, nepieļaujot to pārkrūmošanos.

Izmantojot tuvākās apkārtnes un sateces baseina lauksaimniecības zemes, jāsamazina biogēno elementu nonākšana ūdenī. Lai ierobežotu biogēnu noplūšanu uz ezeru, zemes izmantošanas struktūrai jānodrošina lauksaimniecībā izmantojamā mēslojuma pārtveršana (krūmāju un meža joslas, dabīgās pļavas). Intensīvai lauksaimniecībai piemēroto ainavu īpatsvaru varētu samazināt Burtnieku ciema rajonā ietekošo upju (Briede, Eiķinupe, u.c.) baseinos. Kopumā tas varētu palēnināt Burtnieku ezera antropogēnās eutrofikācijas procesu.

2.8. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

1. Zveja un makšķerēšana nav īpaši jāierobežo. Iespējama karpu dzimtas zivju (plauži, pliči, raudas, ruduļi un līņi) nozvejas palielināšana.
2. Izmantojot tuvākās apkārtnes un sateces baseina lauksaimniecības zemes, nepieciešams samazināt biogēno elementu nonākšanu ūdenī. Ezera piekrastē lauksaimniecības zemju tuvumā būtu vēlams izveidot un saglabāt koku un krūmu "buferjoslu", izņemot vietas, kur tiek atsegtas skatu perspektīvas.
3. Burtnieku ezera pļavu apsaimniekošanā jābalstās uz dabas lieguma „Burtnieku ezera pļavas” dabas aizsardzības plānā iestrādātajām rīcībām.
4. Burtnieku ezerā attīstāms burāšanas ūdenssports un tūrisms.
5. Nav pieļaujama jauna būvniecība, izņemot tūrisma un sporta aktivitāšu nodrošināšanai, ezera tiešā tuvumā.
6. Nav ieteicams ezera ūdens līmeni paaugstināt līdz kādreiz bijušajam līmenim.
7. Nepieciešams veicināt Burtnieku ezera niedru pļaušanu.

3. Priekšlikumi ZVBR zonējumam

Burtnieku ezera ainavā saglabājams pašreizējais teritorijas zonējums.